

KERESZTÉNY MAGVETŐ.

XXII-ik évf.

Január, Február, 1887.

1-ső füzet.

PÁL APOSTOL TANA AZ EREDENDŐ BŰNRŐL.

Pál apostol a Rómabeliekhez írott levelének VII-ik fejezetében bámulatosan írja le a rossz ellen való lelki küzdelmét, a hol a többek közt azt mondja: „hogy a midőn akaratunk van a jóra, de nincs erőnk azt véghez vinni, abban az esetben nem mi vagyunk felelősek az eredményért, hanem a bennünk lakozó bűn“. (18—20 v.) Azaz, a bűn megszűnt bűnösség lenni, és betegséggé változott. Az többé nem az akarat rosszra való iránya, hanem természetünkben levő betegség. És a míg ellentállunk a rossznak, küzdünk az ellen, ha nem menekülhetünk is meg hatalmától, szabadok vagyunk annak vétkektől. Egy lépést fennebb mentünk és az az első lépés a kétségbeeséstől a remény felé. Szolgák vagyunk, de nem saját belégyezésünkéből. Ha vétkezünk, többé nem akarva, hanem akaratlanul vétkezünk. Tehát nem mi vétkezünk, hanem valamely a szervezetünkben elrejtett rosszra való hajlam: testünk vétkezik, de nem lelkünk. — E tekintetben az orthodoxok bizonyos pontig megegyeznek Pállal, állítván, hogy a betegséghez hasonló bűn lakozik bennünk, és azt természeti romlottságnak, örökölt rossznak nevezik; de nincs bátorságuk kijelenteni, hogy miután ezt a rosszszat örököltük, nem vagyunk felelősek azért; s hogy irtózunk, gyűlöljük és felhagyunk a rosszszal, mentek vagyunk az abban való részvételtől; s hogy miután az többé nem a mi bűnünk, hanem a mi elődeinké, a multunké, nem a jelenünké, lelkünk levetkeztén azt, felül emelkedett rajta. Pedig ez az igazi tan, a Pál tana, a józan értelem és okosság tana is. Minden érdem, erény és vétkekesség az akaratban, választásban és szándékban székel. Ha jót teszünk, de akaratlanul teszszük, abban nincs erény. Ha rosszszat teszünk, de akaratlanul és vonakodva és egész erőnkkel ellene szegülve, abban nincs bűnösség.

De jóllehet nincs bűnösség, van rossz, van nyomor. E tekintetben meg a szabadelvű keresztények különböznek Páltól, de kárukra. Minden bűnösséget és erényt az akaratba helyeznek, a mint kell is, hogy helyezzenek, de rendesen ignorálják az emberi természetben levő, múltból örökölt rossz hajlamokat. Pedig a részegeseknek

gyakran részszégre hajlandó utódaik lesznek. Az ily fajta belakó örökölt rosz, ha nem is bűnösség, de nyomoruság, szolgaság. „A ki, bűnt követ el, szolgálja a bűnnek“. A bűn, legyen az vétkesség, vagy nem, halál. Minden rosz cselekedet halál; halála az emberben levő nemesebb elemnek; halála az ő tisztaságának, becsületességének és magasra törekvésének. A rosz cselekedet minket hitványokká, szegényekké és nyomorultakká teszen. Az megfoszt emberségünköt, a bátorságtól, önbecsüléstől és reménytől s lealacsonyít.

Pál apostolnak a bűnről való nézetében eddigelé két pontot láttunk. Az első az a tény, hogy az emberiségben hajlam van a roszra és ez a hajlam oly erős, hogy gyakran megsemmisíti azok törekvését, a kik minden lehetőet megtesznek annak ellenzésére. A második tény, hogy ez a roszra való hajlam, ha csak le nem győzetik, a nemesebb természetnek azt a hanyatlását és romlását eredményezi, a mit Pál halálnak nevez.

A bűnről való nézetében Pált a modern tudományosság is támogatja. A tudomány most általánosan elfogadja az öröklés törvényét, hogy a tehetségeket és hiányokat az utódok öröklők. Azt is megmutatja, hogy az ősi büntény következménye a test romlottságában és a vér betegségében van, a mi új vétekre és bűnre vezet. De a tudomány azt is tartja, hogy az ily bűnös hajlamok oly betegségek, a melyek szükségképpen nem foglalnak magokban bűnösséget, nem érdemelnek büntetést, hanem inkább megfelelő orvosi bánásmódot. Sőt a modern tudományos vizsgálódás ezen az állásponton jóval túl is ment, gyakran oly mesze, hogy egészen szakít a bűnösség fogalmával, és minden rosz cselekedetet úgy tekint, mint betegség eredményét. Hajlandó oly nagy befolyást tulajdonítani a szervezetnek és körülményeknek, hogy az egész sajátságot ebből a két forrásból származtatja. Az emberi akaratot a minimumra vezeti le és annak minden valódi szabadságát tagadja. Szerinte a lélelfurdalás egyenlő a bánattal, és a lelkiismeretnek nincs egyéb feladata, minthogy nekünk bánatot okozzon hibáink miatt, mint valódi szerencsétlenségek miatt. Ha a lelkiismeret azt mondja, hogy „kell“ és „nem kell“, az csak annyi, hogy sejteti velünk, mi legyen hasznos vagy sérelmes. Ilyen értelmezés szerint az Isten előtti bűnösség eltűnik és a megbánás, bűnbocsánat csaknem jelentés nélküli szavak lesznek.

Ez azonban nem a mi apostolunk nézete. Pál azonkívül, hogy betegségnek tekinti a bűnt, ugy is ismeri, mint bűnösséget. És ezzel a felfogással a megbánás és bűnbocsánat fontos elemek lesznek

az erkölcsi előhaladásban. A míg Róm. VII. 7—25. betegségnek ismeri el a bűnt, a mely minket rabszolgákká teszen, addig más fontos helyeken, ugy tárgyalja, mint oly valamit, a mi büntetést érdemel. Róm. I. 18—II. 16. Pál meg akarván mutatni, hogy a görögöknek és rómaiaknak éppen úgy meg kell igazulniok, mint a zsidóknak, e végből az idézett helyen szükségesnek látja megmagyarázni, hogy nekik örökölt ismeretök van Istenről és törvényéről, és az az ismeretök is megvan, hogy annak engedelmeskedjenek, vagy ne. Teljesen megengedi, hogy sokan tényleg engedelmeskednek ennek a törvénynek, és ezért lelkiismeretök kimentik őket. Ekkép az erkölcsi rosznak egy formáját ismeri el, a mely nem betegség, hanem szándékos engedetlenség és a mely éppen azért bűnösség. Ennek következményét nem nevezi halálnak, hanem úgy tünteti fel, mint a mely isteni haragot, nem tetszést, vagy büntetést von maga után. (Róm. I. 18. 24. 26. 28.) Az isteni nem tetszés érzése akkor keletkezik, mikor a lelkiismeret felébred, a mi a harag napjának neveztetik. (Róm. II. 5.) Másik következménye ennek a szándékos engedetlenségnek az „elidegenedés“ ember és Isten között. De minthogy Pál határozottan tanítja, (Róm. V. 8.), hogy Isten szeret minket, a míg bűnösök vagyunk, és a mielőtt megigazulnánk is, és hogy ez a szeretet forrása a mi megigazulásunknak: következik, hogy Isten haragja nem jelenthet tényleges haragot az ő részéről, hanem azt az érzést a mi részünkről, hogy mi az ő nemtetszését megérdemeljük. El sem idegenedhetik Isten tőlünk tényleg, hanem inkább mi idegenedünk el tőle. Pál sohasem mondja, hogy Isten kibékült az emberrel, hanem mindig, hogy az ember békült ki az Istennel.

Pál nézeteit e szerint így összegezhetjük: két erkölcsi rosz van:

1. Ha egy erkölcsi szabad lény szándékosan nem engedelmeskedik az igaz és nem igaz törvényének, a melyről tudja, hogy az vagy positiv törvény (zsidó), vagy a lelkiismeret kijelentése (pogány). Ennek eredménye az isteni nemtetszésnek érzése, a mi okozza, hogy a bűnös elkerülje az Isten gondolatát, a mely elkerülés a bűnben való további elmerülést eredményezi. Gyógyszere a bűnbocsánat (megigazulás) valódiságában való hit, a mely hálás szeretetet szül, és ekkép új indokot szolgáltat a jótevésére.

2. A bűnt ugy is lehet tekinteni, mint megromlott szokást, mely a multban folytatott rosz magaviseletből, örökölt roszból és a körülmények kényszer-nyomásából keletkezett. Következése a bűnben való halál, szolgaság, vagy erkölcsi tehetetlenség a jóttevésre, még akkor is, midőn éppen a jót akarjuk tenni. Gyógyszere megváltás, a mely Jézus által

az isteni segítségben való abból a hitből ered, a mely új reményt és bátorságot szül.

3. Az első fajtájú erkölcsi rossz bűnösség, a második romlottság. A mennyire bűnösség, nem romlottság; s a mennyire romlottság, nem bűnösség. De a szándékos engedetlenség végül romlottságot szül és a romlottság növekszik az engedetlenségi hajlam következtében.

4. Az erkölcsi törvény nem tudja gyógyítani ezt a rosszat, mert az csak követeli a jó tevést, de nem ad erőt arra a rossz kívánság ellenében. (Róm. VIII. 3.) A rossz e mindkét alakjának gyógyszerere a Krisztusban megjelent új isteni szeretetben található.

A kálvinisták mindig azt állították, hogy az ők lényeges dogmáik: az eredendő bűn, helyettes elégtétel és kiválasztás, világosan taníthatnak Pál által.

Freeman Clarke azt állítja, hogy a Pál leveleinek sok évi gondos tanulmányozása után arról győződött meg, hogy Pál nem volt kálvinista és sohasem tanította az ugynevezett Kálvin-féle dogmákat. Lássuk most ezek közül a dogmák közül az elsőt.

A Kálvint követők alapdogmája: az ember esete, a melyről maga Kálvin a következőket tanítja az ő Institutióiban: „Ádám bűne az isteni harag rettenetes lángját felgyújtotta az összes emberi nem ellen. Fogyatkozásaival utódait megrontotta, a mely fogyatkozás égen és földön a természet összes rendjét felforgatta. Ádám az emberiség gyökere, következőleg az ő elromlása által az egész emberi nem megromlott. E megromlásnál fogva mi kárhozottak vagyunk Isten szemei előtt. A csecsemők magokban hozzák a kárhozatot a világra, mert egész lényök a bűn fészke!”

Az a kérdés, tanította-e Pál e tant?

Két hely van Pál apostol leveleiben, a hol Ádám az emberi bűnnel és megváltással összeköttetésben hozatik fel, egyik Róm. V., másik I. Korinth. XV. A hely a Rómabeliekhez írott levélben ez: Mikképpen egy ember által jött e világra a bűn, és a bűn által a halál, és aképpen minden emberekre a halál elhatott, mert mindnyájan vétkeztek (azután egy hosszú közbevetés), azonképpen egynek engedelmissége által megigazulás és élet következett be sokakra. Hogy megértsük ez okoskodást, meg kell tudnunk, mi körül forog, mi a tárgya, célja és mi az alkalom.

Pál célja itt nem az, hogy Ádámról tanítson valamit, hanem hogy Krisztusról. Egy ténnyt említ fel, a melyet Ádámra vonatkozó-

lag mindenki tud, és a melylyel Krisztusra vonatkozólag valamit bizonyít, illusztrál.

A mit a római zsidó keresztények Pál tanításában elleneztek, az hihetőleg a volt, hogy ő az emberi idvezülést, egy ember által eszközölteti, nem pedig az összes zsidó nép által. A zsidó nép arra volt rendelve, hogy az igaz vallást az emberiségnek közvetítse. A világ az által az élet által kell hogy megváltassék, a mely az összes zsidó nemzet által hagyományként hagyatott, nem pedig egy ember élete által. Ily nagy áldás, azt mondák ők, miként jöhetne egy ember által? Pál feleletének és érvelésének lényege a zsidók ellenvetésére a következő: Ha egy ember hozta a bűnt a világba, miért ne hozhatná a jószágot, üdvöt is egy ember? Ha a rossz befolyás az első vétkezőtől eredve, terjedett el és hatolt be az egész fajba, a jó befolyás miért ne indulhatna ki egy tiszta lélektől és megnövekedve miért ne terjedhetne el az egész fajban? Az első ember, a ki vétkezett, példát adott a rosszra, megmérgezte faja vérét, mindnyájunkat lefelé vonz és hajlandóbbakká tett, hogy engedjünk a kísértésnek. Minden egyes ember, a ki rosszat teszen, rossz befolyást gyakorol az összes jövő nemzedékekre. S minden egyes ember, a ki jót cselekszik, megkönnyíti minden más embernek a jócselekvést. Ha a halál egy ember által jó a világra, miért ne jöhetne az élet is egy által, miután egy által ez is eszközölhető? A szellemi halálnak, meg kell engedni, egy ember bűnében van a kezdete. Miért ne lehetne a szellemi életnek is kezdete egy ember tökéletes erejében? Ez a valódi értelme annak a helynek, a mely alapjául tétetett ama különös tannak, hogy Ádám bűne beszámíttatik az ő utódainak. Pál szándéka nem az volt, hogy Ádám bűnéről és annak következményéről tanítson, csak felemlíti őt, a végből, hogy bebizonyítsa, miszerint Krisztus a szellemi élet új rendjének kezdete lehet. Mindenki tudja, hogy a bűn az első emberrel lépett a világba, a ki vétkezett; és mindenki tudja, hogy bizonyos hanyatlás, rossz szokás, mint természetes folyamat, követte a bűnt. Az ember erkölcsileg és szellemileg megkezdett halni, mihelyt vétkezni kezdett. De azt nem mondja Pál, hogy az emberek azért kezdtek meghalni, mivel Ádám vétkezett; ő azt mondja: a halál azért következett be mindenkire, mert mindenki vétkezett. Az emberek megkezdettek halni, mivel ők magok vétkeztek. Midőn Ádám vétkezett, az emberi nem lefelé kezdett hanyatlani, midőn pedig Jézus szent életet élt, az emberiség felfelé kezdett emelkedni. Egy ember bűnének a befolyása kiterjedt az összes emberiségre, egy ember jó-

ságának hatása, miért ne terjedne ki az összes emberiségre? Ez a Pál okoskodása, de ez nem kalvinizmus. Kálvin azt mondja: „Ádám bűne felgyújtotta az isteni harag lángját az egész emberi nem ellen.“ Pál semmi effélét nem mond. Kálvin azt mondja, hogy az egész emberi nem megromlott és a természet rendje felforgatott az első ember bűnössége által. Pál egyszerűleg azt mondja, hogy a bűn és szellemi halál az első emberrel lépett a világba. Kálvin azt tanítja, hogy Ádám bűne betudódik utódainak; mi kárhozattunk és helyesen büntettünk Istentől a romlott természet miatt, a melyet Ádámtól örököltünk. Pál nem mondja ezt, mint mindjárt látni fogjuk, ő éppen az ellenkezőt tanítja. Pál következtetése egyszerű, a miként egy ember engedetlensége által sokan bűnre vezetettek, úgy egynek engedelmsége által sokan megigazulásra fognak vezetetni.

A másik helyen (I. Korinth. XV.) Pál így szól: „A miként Ádámban mindenk meghalnak, úgy Krisztusban mindenk megelevenülnek.“ Ő nem mondja, „hogy mindenk vétkeznek Ádámban,“ vagy „hogy mindenk bűnösök lettek az Ádám bűne által“, vagy „hogy Ádám bűne miatt mindenk megromlott természetet hoznak a világba“, a mely kiteszi őket az Isten haragjának.“ Ezek Kálvinféle állítások, de nem a Páléi. Pál azt mondja, hogy mindenk meghalnak Ádámban, és mindenk megelevenülnek Krisztusban. Ez alatt ő azt érti, hogy mint a közös emberiségnek részei, halandók vagyunk; de mint keresztények részesei vagyunk Krisztus életének és a halhatatlanságnak magva van bennünk. Meghalunk mint emberek, élünk mint keresztények. A halál, a mely Ádámmal kezdődött, az egész fajban elterjedt; az új élet is, a mely Krisztussal kezdődött az egész fajban el fog terjedni.

Ekkép Pál megfelel a zsidók ellenvetésére, a kik azt mondták, hogy a zsidó nemzet és nem egyes zsidó rendeltetett az emberi nem megváltására. Miként lehet egy embernek elég erkölcsi ereje, hogy az emberiségre nézve az üdv közvetítője legyen? Pál így felel: „Miután a halál, az erkölcsi halál, egy ember engedetlensége által lépett a világba és terjedett el a fajban, miért ne léphetne az élet, az erkölcsi élet is egyes ember által és terjedhetne el a faj között?

Mindazonáltal ne kövessük el azt a hibát, hogy az individualismusról való modern merev tanunkat Pálnak tulajdonítsuk. Ő minden egyes lélek személyes szabadságát és személyes felelősségét elismerte és tanította, a mint minden józan eszű embernek el kell

ismerni azt; védte ekkép a sérthetetlen magán lelkiismeretet és a felelősség szent törvényét, de egyéniség tanítását nem vitte tulságba. A miként a fán minden egyes bimbónak saját élete van és mégis részt vesz a fa életében, úgy meg van minden egyes lélek személyes felelősségének szentélye, a melybe senki más nem hatolhat bé. Minden embernek hordoznia kell terhét, tennie kötelességét és egyedül kell menni az ítéletre. De egy más terhét is hordoznunk kell. Az erkölcsi jó és rossz fajok és községek által ápoltatik; mindnyájunknak van egy közös, mint egyéni életünk. Egy ember sem él önmagának, sem nem hal önmagának. Sok tag vagyunk, mégis egy test. A faj élete bennünk folytatódik; elődeink vonásai ismétlődnek bennünk; környezetünk befolyásol; ugyanazzal az értelmi és erkölcsi eledellel tápláltatunk, mint a kik közt élünk. Hajlamokat öröklünk a jóra, vagy rosszra, vagy mindkettőre elődeinktől; de azokért nem vagyunk felelősek; csak azért vagyunk felelősek, a mit magunk teszünk. Környezetünktől multhatatlanul befolyást nyerünk, csakhogy ez a befolyás nem ellenállhatatlan, nem teljes. Általános, de nem egész. A Kálvin-féle tanban a bűn örökléséről az igazság az, hogy az erkölcsi rossz ragályos, tenyészik, s olyan mint a méreg, a mely a vérbe megy. Ellenben az hamis a Kálvin-féle tanban, hogy a rossz befolyást teljesnek, s ellenállhatatlannak nevezi; az nem teljes, mert minden emberben van jó, éppen úgy mint rossz; nem ellenállhatatlan, mert mindnyájunknak van eszünk, lelkiismeretünk és szabadságunk, a melyekkel ellenállhatunk annak. Azonfelül a jó befolyások is ragadósak, azokat is lehet örökölni. A leghamisabb a Kálvin-féle tanban az, hogy Isten minket bűnösöknek tart és reánk haragszik a miatt a rossz miatt, a melyet minden hozzájárulásunk nélkül örököltünk.

Egy hely van Pál apostolnak az Efezusbeliekhez írott levelében, a mely első látásra úgy tetszik, még Kálvin-féle nézetet tanít. Itt ő azt mondja a zsidóknak (II. 3.) „hogy ők természet szerint éppen úgy a harag gyermekei voltak, mint mások“; azaz éppen úgy, mint a pogányok. De bármit jelentsen ez a mondás, azt nem jelentheti, hogy nekik természetöknél fogva nem volt erejük jól tenni, mert egy más helyen azt mondja: „a pogányok, a kiknek nincs törvényök, természetöknél fogva a törvényben foglalt dolgokat cselekszik.“ Hozzá teszi, hogy ők ekkép megmutatják, miszerint „más törvényök van, a mely a szívökbe íratott.“

Ádamban mindnyájan meghalunk, Krisztusban mindnyájan meg-elevenülünk. Minden befolyás, a mely arra irányul, hogy a test a

lélek fölé kerekedjék, a világot lefelé viszi; de minden befolyás, a mely a szellemet a test felett urrá teszi, felfelé viszen. A befolyások közepett az ember lelke a középső helyet foglalja el és fel van ruházva szabadsággal, hogy az ellentétes befolyások közt válasszon. A befolyás reánk alulról és felülről jó; rajtunk áll, hogy válasszunk a jót és huzódjunk vissza a rosztól. Az Isten szolgálai lehetünk, ha engedelmeskedünk annak, a mi legmagasabb; a rosz szolgálai, ha követjük a mi legaljasabb. A halál és élet magva bennünk van. Mindnyájan meghalunk Ádámban, de megelevenülünk Krisztusban.

Az eredendő bűn Pál szerint a roszra való haj'am, a mely minden emberben meg van. Kisebb a szükségességnél, mert ellene lehet állani; több mint lehetőség, mert állandó a tagok törvénye. Az a szervezetben levő roszra való hajlandóság, a mely az összes mult roszak örökségének törvénye. Nem bűnösség, hanem rosz; nem hiba, hanem szerencsétlenség. De Isten egy erősebb lökést adott az emberiségnek ellenkező irányban Krisztus és minden jó emberek élete által, a mely szintén behat a szervezetbe és az örökösödés hasonló törvénye szerint működik. Jót és rosztat egyformán öröklünk a multból. Elődeink ezreitől ömlik az élet árja belénk. Minden emberben a lélek a középben áll, hogy e befolyásoknak engedjen, vagy azoknak ellent álljon, vagy tetszése szerint válasszon köztük. Minden érnünk és vétünk abból áll, a mit ellentétes irányok közül választunk. Nem a mi vétünk, hogy a rosz hozzánk jó; nem a mi érdemünk, hogy Krisztus és a keresztény befolyás utólér minket. A mig az ember ellenáll a rosznak, nem felelős azért; midőn enged annak, bűnös lesz. Arról is meg lehet győződve, hogy van egy erősebb befolyás is, a mely megmentheti őt, ha tud abban bizni; s hogy a hol a bűn bővelkedik, a kegyelem még inkább.

Az eredendő bűn ekkép, a mint Pál tanítja, a vétekre való hajlam, de nem szükségessége a vétkezésnek. Az a test tulajdona, de nem a léleké, még kevésbé a szellemé. De a hajlandóság oly erős, hogy folytonos ellentállást kíván. A mi erőnk annak ellenzésére nem elégséges, ez ellen más erőre is van szükségünk. Ez a más erő Jézustól származik. A miként a roszra való hajlam, a mely az első emberrel keletkezett, a lelket lefelé húzza, ugy a jóra való hajlam, mely Krisztustól származik, a lelket felfelé emeli.

Pál tana az eredendő bűnt és roszzat illetőleg a Kálvinétól a következő lényeges pontokban különbözik:

1. Kálvin azt állítja, hogy az örökölt rosz, a mely a mi ter-

mészetünkben találhatik, — bűnösség. Pál határozottan tagadja ezt. A bűnös magaviselet, a mennyire örökölt romlottságból ered, Pál szerint nem általunk folytattatik, hanem a bennünk lakozó bűn által.

2. Kálvin azt tanítja, hogy a természet eme romlottsága teljes. Pál azt tanítja, hogy minden emberben van erő a jóra, éppen úgy mint a rosra; és még azok is, a kik törvény nélkül vannak, természetöknél fogva tehetik azokat a dolgokat, a miket a törvény parancsol.

3. A kalvinizmus kijelenti, hogy mi vétkezünk Ádámban. Ez az állítás nem találhatik Pálnál. Nem vétkezünk Ádámban (vagy mint emberek); de mint emberek Ádámától származván, osztozunk a romlottság és hanyatlás közös örökségében.

4. A kálvinizmus azt tanítja, hogy az ember tehetetlen a jóra. Tagadja az emberben levő azt a szabadságot, hogy megtérés előtt választást és jót tehessen. Ezt ismét sehol sem tanítja Pál. Midőn azt állítja, hogy a pogányok a törvényen és evangéliumon kívül, természetöknél fogva azokat a dolgokat teszik, a melyek a törvényben foglaltatnak, és „önmagoknak törvényök“, erkölcsi szabadságot tételezett fel a meg nem térten. Ugyanezt a tant világosan tanítja Jézus az ítélet napról való tanításában, a hol a pogányok, a kik jót cselekednek, meglepetve úgy találják, hogy ők öntudatlanul Krisztust szolgálták.

Ekkép látjuk Pál mondásának igazságát, „mi remény által mentetünk meg“, és hogy az ő egész rendszere e gondolattal öszsze van kötve. A remény, a mely hallhatatlan étellel van tele, bátorságot ad nekünk és előre segít. A remény nagy adománya főleg Krisztus által jött a világra. Ő arra tanította az emberiséget, hogy lássa a végtelen szeretetet, a mely minden embert körülveszen, minden eseményt vezérel, minden szívet ihlet, és minden dolgot végtelen és tökéletes jóság felé vezérel. Az Isten szeretetének tudata minden vétekre való kívánságot kiül a mi sziveinkből és jóságra való szeretetet teremt; az lehetetlenné teszi, hogy kívánjuk a bűnt. E reménnyel lelkünkben, a rosszal szembe nézhetünk és azt legyőzhetjük. A ros valódi, bennünk és körülöttünk van, de nem legfőbb. A jó magasabb és erősebb. Isten megengedi, hogy a bűn a világba lépjen, mivel az ő megbocsátó szereteténél fogva a hálás szeretetnek nagyob öszszeze virágozik ki az emberi szívből. A bűn szolgáltatta az alkalmat ama csodálatos kegyelem nyilvánítására, a mely minden embert megmenthet. Azonfelül a jó, mely reánk

Krisztustól árad, sokkal inkább felülmulja az Ádám-tól jövő rosszat. A hol a bűn bővelkedik, a kegyelem még inkább bővelkedik. A rossz, hit által magasabb jóvá változik által. Minél rosszabbak vagyunk, annál inkább érezzük Isten és Krisztus jóságát a mi megváltásunkban.

VARGA DÉNES.

ADALÉKOK KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR ÉLETÉHEZ. *

„Omnia deficiant, virtus tamen omnia vincit :
Per quodvis praeceps ardua vadit iter.“

O v i d i u s.

A családi életnek egyik legjellemzőbb vonása a családtagoknak egymás iránt viseltető érdeklődésökből áll, melynél fogva bármily távolra is vetődnek egymástól, minden alkalmat megragadnak, hogy egyik a másikról hirt halljon. Áldozatok árán is felkeresik egymást, legalább az élet legnevezetesebb eseményeinek alkalmából, a mikor az öröm, ha többen osztoznak benne, gyarapodik s könnyebbül a megosztott fájdalom; ohajtják, reménylik a viszontlátást. Bach Sebestyén családja, melyben a zenetehetség több nemzetségen át drága hagyatékként szállott apáról fiúra, Németország különböző tartományokban terjedt ki. E családnál szokás volt, hogy tagjai az év bizonyos napján öszszegyülekezzenek s megújítsák közös őseik emlékét s ezekével együtt régi hazájokét, honnan Thuringiába szakadtak. A kiterjedt Bach család eredeti hazája Magyarország volt. A magyar fajnak egyik nemzeti, sajátos jegye épp ez a családi vonás, s innen van, hogy az öszszetartozás érzete mélyen áthatja; a közös eredet, az eredeti haza nála nem elvont fogalom, — az érdek ezek iránt történelme különböző korszakaiban szüntelenül nyilvánult. A Persisbe költözött magyarok nyugati testvéreikhez követeket s izeneteket küldöztek s viszont azok részéről állapotuk felől tudósításokat kaptak s hozzájuk érkező követjeiket fogadták. IV. Béla uralkodása alatt Otto nevezetű szerzetes az ősi haza felkeresésére indult, de elérésében hiába fáradozott. Utánna Julian indult utnak három szerzetes társával, ezek közül csakis az egy Julian tért haza. Ő csakugyan reá talált a magyarokra az Etil folyam mentében, és miután mint magyart fölismerték és megértették, nagy volt az öröm, körülvezették a házakban és falvakban és tudakozódtak keresztény rokonaikról és azok királyáról. Bármit is beszélt nekik Julian a hit-

* L. „Égy fejezet a keleti tanulmányok történetéből Magyarországon“ cz. cikkemet. Megjelent a „Keresztény Magvető“ XVIII. évf. 6-ik füzetében.